

İskoç Masalları'ndaki Özel İsim Çevirilerinin Van Coillie'nin Modeliyle İncelenmesi

Analyzing the Turkish Translations of Proper Nouns in *The Scottish Fairy Book* Using Van Coillie's Model

Dolunay Kumlu¹

ÖZ

Masallar, halk edebiyatının sözlü ve anonim eserleridir. Bir nesilden diğerine anlatı yoluyla taşınırken aslında ait oldukları kültürü de taşırlar. Olağanüstü olaylar, olağanüstü kahramanlar ve hayal gücü ile bezemiş masallar nesilden nesle yolculuklarını sürdürürken bazen sözler yazıya dökülür ve yazılı eserlere dönüşürler. Bu da masalların kalıcılığını artıran bir unsurdur. Daha geniş kitlelere ulaşmaları ise ancak çeviri yoluyla mümkün olur. Bu çalışmada İskoç yazar Elizabeth Wilson Grierson'ın *The Scottish Fairy Book* adıyla İngilizce olarak derlediği eser ve bu eserin *İskoç Masalları* adıyla Derya Işık tarafından yapılmış çevirisi incelenmiştir. Çalışmanın amacı, bu eserdeki masalların içinde geçen özel isimlerin çevirisinde çevirmenin nasıl stratejiler izlediğini kuramsal dayanaklarıyla ele almak ve örneklemektir. Bu amaçla özel isimlerin çevirisi üzerine yapılmış çeşitli araştırmalar incelendikten sonra, bu çalışmaya zemin oluşturan kuramsal çerçeve bu konuda en çağdaş görüşlerden biri olan Van Coillie'nin (2014) özel isim çevirileri için önerdiği model ile çizilmiştir. Bu model ışığında, eserden ve çevirisinden örnek olarak seçilen özel isimler karşılaştırılarak incelenmiştir. Çevirmenin özel isimlerin çevirisinde hangi stratejileri daha çok benimsediğinin gerekçelendirmeleri de Van Coillie'nin önerdiği model kapsamındaki sınıflandırması temelinde yapılmış, elde edilen bulgular değerlendirilerek sonuç ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Yazın çevirisi, masal çevirisi, özel isim çevirileri, Van Coillie modeli, İskoç masalları

ABSTRACT

Fairy tales are anonymous verbal works of folk literature. They are transferred from a generation to another by narration and in this way transfer the culture of the society in which they were created to successive generations. Fairy tales are embellished with extraordinary plots, extraordinary characters, and imagination and are sometimes published and become written literary works, thus increasing the permanence of fairy tales. Fairy tales can be transmitted to wider masses only by being translated. This article researches the book *The Scottish Fairy Book* compiled by Scottish author Elizabeth Wilson Grierson and *İskoç Masalları* as the Turkish translation of this literary work translated by Derya Işık. The aim of this research is to demonstrate and illustrate on the basis of a theoretical framework the strategies the translator pursued while translating the fairy tale compilation.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Edirne, Türkiye

ORCID: D.K. 0000-0001-9089-5175

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Dolunay Kumlu,
Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim
ve Tercümanlık Bölümü, Edirne, Türkiye
E-posta: dolunay@trakya.edu.tr

Başvuru/Submitted: 05.02.2023

Kabul/Accepted: 21.05.2023

Atıf/Citation: Kumlu, D. (2023). *İskoç Masalları*'ndaki özel isim çevirilerinin Van Coillie'nin modeliyle incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 18, 83-105.
<https://doi.org/10.26650/ijts.2023.1247910>

Literary works have different perspectives for translating proper nouns. This study examines the views and strategies suggested by Van Coillie (2014) and his contemporary model of analysis for translating proper nouns in literary works in order to reveal the translator's motives behind her decisions and preferences.

Keywords: Literary translation, Translation of fairy tales, Translation of proper nouns, Van Coillie's model, Scottish fairy tales

EXTENDED ABSTRACT

Literary works are like mirrors that reflect national and cultural identities. Scottish literature has some of the best in the world, with the works created by successful Scottish authors having great appeal. Myths, legends, and folklores appear throughout Scotland's history, with various literary genres in this context. This study focuses on the fairy tales compiled by Elizabeth Wilson Grierson. Scottish fairy tales are interesting and full of kelpies, selkies, fairies, seers, spirits, and more. Originally, fairy tales are anonymous verbal works in folk literature. They are transferred from one generation to another by narration and in this way transfer the culture of the society in which they were created to successive generations.

Fairy tales are embellished with extraordinary plots, extraordinary characters, and imagination and are sometimes published and become written literary works while being told from generation to generation, thus increasing the permanence of fairy tales. Fairy tales can be transmitted to wider masses only by being translated. This article researches the book *The Scottish Fairy Tale* compiled by the Scottish author Elizabeth Wilson Grierson and *İskoç Masalları* as the Turkish translation of this literary translated by Derya Işık.

The aim of this research is to demonstrate and illustrate on the basis of a theoretical framework the strategies the translator pursued while translating the fairy tale compilation. Literary works have different perspectives for translating proper nouns. This article's research was carried out by focusing on the views and strategies suggested by Van Coillie (2014) and his model of analysis for the translation of proper nouns in literary works. In light of this model, the study evaluates Grierson's fairy tale compilation and Işık's translated version in terms of examples of the translations of proper nouns. The preferred method in this research includes searching which strategies the translator preferred to pursue and the motives behind her decisions and preferences, as well as analyzing the findings by giving specific examples. The corpus of the study is based on 27 fairy tales and their translated versions. The examples for illustrating how the proper nouns were translated in these fairy tales have been randomly chosen among the various fairy tales.

Based on the results from this study, the translator can be inferred to have pursued variable translation strategies. This study also searches the motives behind the translator's preferences with respect to the strategies. Mentioning a few of these strategies alongside the motives behind them will be useful. Upon examining the strategies used for translating proper nouns, the most adopted strategy is clearly the strategy of reproduction and leaving foreign names unchanged from the source text. If one looks at why and for what kind of proper nouns the translator adopted

this strategy, it is seen to have been used for translating the names of characters and places. As for the reasons and factors, the translator clearly preferred to leave proper nouns unchanged from the source texts due to their nature of being proper names and names. This study will also explain the strategy of replacing a proper name with a common noun that characterizes the person. The translator adopted this strategy, especially when translating names that describe and indicate the genus (type) of characters; the translator also used generic nouns for the names the original compiler had used as proper nouns. The translator's experiential referents in her own source culture can be said to be factors affecting this preference. When examining the strategy of turning to phonetic transcription or morphological adaptation, the translation can be said to follow this path regarding the translation of names of people and places that already have accepted equivalents in the target language. With regard to replacing a name in the source work with a more widely known name from the source culture or internationally known name with the same function, the translator is seen to have replaced words taken from the Scottish language with their more familiar equivalents. The translator is thought to have preferred this strategy due to these Scottish words appearing strange to readers.

When looking at the examples from the source text and the target text, they appear quite distant in terms of time, and the translator can be said to have been careful and successful when choosing the strategies for translating the proper nouns in this literary work from Scottish society and culture, which also contains many words and concepts from that culture. This study is thought to be able to shed light on prospective studies regarding the translation of proper nouns.

Giriş

Yazın eserlerinin başka bir bağlamdaki yeniden doğuşuna şahitlik eden dil, düşünce, kültür ve sanat kavramlarının bulunduğu bir kavşakta konumlanan çeviri türü yazın çevirisidir. Yazın çevirisi çevirmenleri ise bu kadar güçlü temellere yerleşmiş olan ve iç dinamiklerinin tüm alt türlerde çeşitlendiği bu çeviri türünden çekinmektedir. Daha yakından ele almak gerekirse, yazın çevirilerinin ilk adımında elbette dil olgusu yer almaktadır. Dilin insanlık tarihindeki öneminde bakıldığında doğanın sunduğu en güzel armağanlardan biri olarak düşünülebilir. Farklı toplumların farklı dilleri olmasının bir getirisi olarak yaşamlarının her kesitinde çeviri bir gereksinim hâline gelmiştir. Ece (2010, s. 9) dilden söz ettiğimiz yerde çevirinin, çeviriden söz ettiğimiz yerde de dilin varlığının altını çizer. Yazınsal alanda üretilen tüm eserlerin ait olduğu toplumun ve kültürün bir parçasını oluşturduğu göz önüne alınırsa, bu eserlerin daha geniş kitlelere yayılması için de farklı diller bilen çevirmenlerce çevrilmesi gereksinimi doğmuştur. İkinci olarak, insanın düşünce yeteneğiyle diğer canlılardan ayrıldığı gerçeği göz ardı edilemez. Yazın evreninin oluşumu da insanın kendi düşüncelerini kendi öz nitelikleri ile birleştirmesi yoluyla gerçekleşir. Düşüncelerini hayalleriyle süsleyen insanlar yazar romanları, şiirleri; onlar anlatır dilden dile masalları. Bu eserleri başka insanların düşünce ve hayal dünyalarına taşıyacak olanlar ise çevirmenlerdir. Çevirmenler bunu gerçekleştirmek amacıyla zorlu ve gizemli bir yolculuğa çıkarak, bu yolculukta geçecekleri yolun kurallarının bilinciyile ilerleyerek daha sağlam bir zeminde ve güvenle yol alırlar. Üçüncü olarak ise kültürün yazın çevirisini ayakta tutan en güçlü sütunlardan biri olduğu söylenebilir. Aksoy (2002, s. 54) yazın çevirisinin en önemli konusunun kaynak dizgesel yapı ve bu yapıyı içerdiği anlamlarla oluşturan unsurların çözümlenerek hedef dil ve kültürde yeniden yaratılması olduğunu belirtir. Ayrıca, yazın çevirisinin belirli durum ve işleve hizmet etmek yerine kültür ve toplum içinde daha büyük bir yelpazeye seslendiğini vurgular. Dinçkan (2020: s. 301) yazın alanında yapılmış çevirilerin kültürler arasında köprüler kurduğundan bahsederek, başka dil ve kültürde yazılmış bir eseri okuyabilmenin başka kültürlerin varlığını fark etmek açısından önemli olduğunu altını çizer. Dördüncü olarak, yazın eserlerinin sanatsal yönünün yadsınmazlığının yazın çevirisinin de gereklerinden biri olarak karşımıza çıktığı söylenebilir. Göktürk (2006, s. 143) bunun kaynağının sanatta yaratıcılığın, özgünlüğün, arayıcı düş gücünün gereği olduğunu belirtir. Yazınsal alanın ürünlerine bir sanatçı hassasiyeti ile yaklaşan çevirmenin yapacağı çeviriler yazın eserlerinin kendine özgü dünyasının sanatsal ve düşünsel açıdan daha iyi alınılması ve kavranmasıyla taçlanır.

Bu çalışmada, yazın çevirisi kapsamındaki çeviri türleri arasında belki de en ilginç olan masal çevirilerinden biri incelenecektir. “Masal” kavramı TDK sözlüğünde şöyle tanımlanmıştır: “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü geleneğe yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.” Masallar halk edebiyatının anonim eserleridir. Oruç ve Çağır (2020:708) masalın sözlü geleneğin önemli boyutunu oluşturduğunu ve kültürlerin, toplumsal değerlerin ve dil gibi

bir toplumun ortak ürünü olan yazılı olmayan eserler olduğunu ifade etmişlerdir. Masallarda, gerçeküstü bir mekânda ve zamanda geçen gerçeküstü olayların gerçeküstü kahramanları bulunmaktadır. Bu çalışmanın odağında, İskoç halk edebiyatına ait bir eserin içinde geçen bu gerçeküstü unsurlara verilmiş özel isimler ve bunların çevirisinde bu eserin yani masal kitabının çevirmeninin nasıl bir yol izlediğini incelemek ve temel alınan kuramsal çerçevede bu araştırmamanın dayanaklarını eserden seçilen örneklerle somutlaştırmak olacaktır. Bu bağlamda öncelikle çalışmaya konu olan eser (kaynak metin) ve çevirisi (erek metin) hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

1. Kaynak Metin ve Erek Metin

Bu araştırmaya konu olan eser yani kaynak metin *The Scottish Fairy Book* adıyla ilk olarak 1910 yılında yayımlanmıştır. Eserin kapağında kanatlı bir peri figürü yer almaktadır. İskoçyalı Elizabeth W. Grierson'ın derlediği eser 27 masaldan oluşur. 308 sayfalık bir eserdir. Bu çalışmada, “The Project Gutenberg” adlı web sitesinde internet arşivlerinden David Edwards, Jane Robins ve ekipleri tarafından hazırlanmış olan e-kitap kaynak olarak kullanılmıştır. Bu e-kitap, 1910 yılında J.B. Lippincott Company tarafından Amerika Birleşik Devletlerinde yayımlanan eserin dijital biçimidir. Eserde geçen özel isimler ve eserin çevirisi olan erek metindeki karşılıkları kuramsal çerçeveden seçilen örneklerle göre incelenecektir.

Masalları derleyen Grierson, kaynak metnin önsözünde, İskoçya'daki masallarla ilgili öne çıkan en önemli özelliğin hiçbir ülkede halkın ruh ve goblinlerin varlığına bu derece inanmadığı olduğunu belirtir. Bu inancın temelinde ülkenin ikliminin kasvetli ve sert olmasının ve dini inançları konusunda katı olmalarının yattığını düşünür. Masallarda ayrıca, öcüler, cadılar, deniz perileri gibi gerçeküstü varlıklara rastlanır. Denizin altındaki gizemli bölgeleri anlatan masallar da vardır ve İskoç halkına denizin altından gelenler balık kuyruklu ve fok balığı şeklinde varlıklar olarak görünürler. Masallarda ayrıca yarı insan yarı peri ya da canavar olarak tasvir edilen varlıklar da vardır. Denize kıyısı olan bir ülke olarak deniz canlıları masallarda oldukça çok yer alsa da diğer hayvanlarla ilgili anlatılar da mevcuttur. Efsaneler ve yarı gerçek yarı mitsel hikâyeleri olan masallardan da söz eder. Kitabı derlerken İskoç geleneğinin farklı türlerini temsil edecek ve yeni nesillere bir şeyler katabilecek az bilinen masalları seçmeye gayret ettiğini ekler.

Kaynak metinde bölüm başlıkları şöyle sıralanmıştır: (Masalların sonunda bir sözlükçe ve dipnotlar verilmiştir.)

Tablo 1. Elizabeth W. Grierson'ın derlediği <i>The Scottish Fairy Book</i> adlı eser içeriğindeki bölüm başlıkları
Bölüm Başlıkları:
Thomas the Rhymer
Gold-Tree and Silver-Tree

Whippety-Stourie
The Red-Etin
The Seal Catcher and the Merman
The Page-boy and the Silver Goblet
The Black Bull of Norrway
The Wee Bannock
The Elfin Knight
What to say to the New Mune
Habetrot the Spinstress
Nippit Fit and Clippit Fit
The Fairies of Merlin's Crag
The Wedding of Robin Redbreast and Jenny Wren
The Dwarfie Stone
Canonbie Dick and Thomas of Ercildoune
The Laird o' Co'
Poussie Baudrons
The Milk-white Doo
The Draiglin' Hogney
The Brownie o' Ferne-Den
The Witch of Fife
Assipattle and the Meſter Stoorworm
The Fox and the Wolf
Katherine Crackernuts
Times to Sneeze
The Well o' the World's End
Farquhar MacNeill
Peerifool
Birthdays
Glossary and Footnotes

Bu çalışmanın odağında, kaynak metinde geçen özel isimlerin kaynak metnin çevirisi olan erek metindeki karşılıklarını bulup kuramsal çerçevede karşılaştırarak temellendirmek olduğundan erek metinle ilgili önemli bilgileri sunmak yerinde olacaktır. Bu çalışmada erek metin olan Elizabeth W. Grierson'ın derlemesinin çevirisini *İskoç Masalları* başlığıyla çevirmen Derya Işık yapmıştır. Eserin Maya Kitap'tan Ocak 2021'de çıkan çevirisi bu çalışmada erek metin olarak kabul edilecektir. Erek metin kapsamında kaynak metinde yer alan 27 masalın tamamının çevirisi bulunmaktadır. 199 sayfadan oluşmaktadır. Erek metnin sayfa sayısının kaynak metne göre daha az olmasının nedeninin görsel öğelerin farklılığı, sözlükçenin ve dipnot açıklamalarının erek metinde yer almaması olduğu söylenebilir.

Kaynak metinde geçen özel isimlerin erek metindeki çevirileri tespit edildikten sonra çevirmenin bu özel isimlerin çevirisindeki kararları, seçimleri ve stratejileri kuramsal çerçevede incelenecektir.

3. Kuramsal Çerçeve: Özel İsimlerin Çevirisi

Çeviribilim araştırmaları incelendiğinde, yazın eserlerinin çevirisi kapsamında en çok merak edilen konulardan birinin özel isimlerin çevirisi konusu olduğu görölür. Eserlerde yer alan özel isimlerin çevirisiyle ilgili farklı görüşler vardır. Bir yanda özel isimlerin çevirisinin yapılmaması gerektiğini aynen aktarılması gerektiğini düşünen araştırmacılar bulunurken, çevirinin eserin anlamlandırılmasına katkı sunacağını ve belirli stratejilerle çevrilmesi gerektiğini düşünenler de vardır. Bu nedenle konuyla ilgili görüşlere ve araştırmalara yer vermek bu çalışmanın sağ lam temellerde yapılanması açısından önem taşımaktadır.

Nord'a (2003) göre isimler tek göndermeli sözcüklerdir. Deiktik özellik taşıdıklarından atfedildikleri canlı veya cansız varlığı doğrudan işaret ederler. Özel isimler ise kişilerin, coğrafi yerlerin, eşsiz nesnelere, eşsiz hayvanların, kurum ve kuruluşların ve hizmet binalarının isimleri ile gazete, dergi ve kitap başlıklarını, müzik, resim ve heykel eserlerinin isimlerini ve tek seferlik etkinliklerin isimlerini ifade eden sözcüklerdir (Valentine, Brennen & Brédart, 2002, s. 4). Özel isim kavramının Türk Dil Kurumundaki tanımına bakıldığında, "bir kişiye, benzerlerinden farklı özellik taşıyan varlığa veya topluluğa verilen ad" olarak tanımlanmıştır. Tanımının yalınlığına rağmen, özel isimlerin yazın metinlerindeki çevirisi görüldüğü kadar basit bir iş değildir.

Natalia V. Shchurik (2017, s. 591) halk edebiyatındaki özel isimlerin disiplinlerarası bir yaklaşımla çevrilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yazar, günümüzde özel isimlerin çevirisi ile ilgili sınıflandırmaların ve düzenlemelerin nasıl yapılması gerektiği üzerine pek çok çalışma bulunduğunu da eklemiş, bu çalışmaların alana değişkenlik özelliği kattığını ve aynı masalın birbirinden farklı çevirileri olabileceği gibi, içindeki karakterlerin isimlerinin de farklı çevirilerinin olabileceğini vurgulamıştır. Nitekim bir yazın eserinde sadece özel isimlerin farklı çevrilmesi bile çeviriyi oldukça başkalaştırabilir ve metin türü masal ise okuruna ya da dinleyicisine farklı masal okuyor ya da dinliyor izlenimi verebilir.

Gutiérrez Rodríguez (2003, s. 23) özel isimlerin çevirisinin yazın metinlerinde karşılaşılabilecek en zor sorunlardan birisi olduğunu ve iki nedenle böyle düşündüğünü ifade etmiştir: a. Dil felsefesinde özel isimlerin anlamlı olup olmadığı konusunda bir görüş birliği bulunmaması; b. Özel isimlerin çevirisiyle ilgili önerilen çeviri kuramlarının tutarlılıktan yoksun olmasıdır. Rodríguez (a.g.e.) özel isimleri dört grupta incelemiştir: a. kişi isimleri, b. yer isimleri, c. nesne isimleri, ve d. hayvan isimleri. Bu çalışmada incelenecek özel isimler kapsamına bu grupların tümünden örnekler yer alacaktır.

Özel isimlerin anlamsal, tarihsel, coğrafi ve kültürel içerikle yüklü olduğunu belirten Evelina Jaleniauskiene ve Vilma Čičelytė (2009, s. 31), özel isimlerin bazı yan anlamsal çağrışımları

olduğunu da belirtirler. Çalışmalarında, özel isimlerin belirli kültürlere ait olduğunu düşünen ve özel isimleri kültüre özgü unsurlar (culture-specific items-CSI) olarak ele alan çeviri kuramcılarında Javier Franco Aixelá , Irma Hagfors , Eirlys E. Davies, Katrine Brøndsted and Cay Dollerup gibi kuramcıların görüşlerine de yer vermişlerdir. (Aktaran, Jaleniauskienė ve Vilma Čičelytė, a.g.e.) Bu unsurların bir metinde kültüre özgünlük açısından en büyük paya sahip olduğunu da altını çizmişlerdir.

Baytar ve Dural (2021, s. 1002) özel isimlerin sadece nesnelere ve kişilerin isimlendirilmesinden dolayı değil, aynı zamanda içinde bulunduğu kültürün gerçekliğini ve arka planında mevcut olayları yansıtmışından dolayı kültürlerarası iletişim sürecinde önemli bir görev üstlendiğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle yazın eserlerindeki özel isimlerin insanlar ve toplumlar arasında kurulmuş kültür köprülerine benzediği düşünülebilir. Özel isim çevirileri, eserlerin alıcı kitlelerine kültürün aktarılmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadırlar. Zarei ve Norouzi (2014, s. 155) çevirmenin özel isimler için önerdiği çevirilerin anlaşılmasında erek kültüre aşina olmanın da okuyucu (alıcı kitle) açısından belirleyici bir unsur olduğunu vurgulamışlardır.

Kuramsal çerçeve kapsamında incelenen görüşler ve araştırmalar bu konuda farklı bakış açıları olduğunu göstermektedir. Bunlar yazınsal eserlerin çevirmenleri için çoğunlukla sorun teşkil eden bir konu olan özel isimlerin çevirilerinin nasıl yapılması gerektiği konusuna ışık tutabilecek çalışmalardır. Yazınsal eserlerin belirli kültürlere ve toplumlara ait olması nedeniyle taşıdığı izler, eserin içeriğini oluşturan olayların, karakterlerin, yer ve zaman öğelerinin kurgulanmasında da rol oynamaktadır. Özel isimler bu kurgusal bütünlük içinde kültürel ve toplumsal yüklü sözcükler ya da sözcük grupları biçiminde anlamsal boyut kazanırlar. Bu nedenle özel isimlerin çevirisinde bu anlamsal yükün yitirilmemesi önem arz etmektedir. Bu amaca yönelik olarak, çevirmenlerin özel isimlerin çevirisinde bazı stratejileri uygulamaları gerekmektedir. Bu stratejiler arasından en uygun olanı belirlemek için ise özel isimlerin çevirisi ile ilgili bir ön araştırma gerekliliği ve bilgilenme süreci kaçınılmazdır.

3.1. Özel İsimlerin Çevirisinde İzlenebilecek Stratejiler

Özel isimlerin çevirisinde izlenebilecek yöntem ve stratejiler bu çalışmada bir masal odağında ele alındığından öncelikle bu bağlamda öne çıkanları incelemek yerinde olacaktır. Görüşlerinden faydalanılacak ilk kuramcı olan Davies (2003, s. 65-100) özel isimlerin çevirisini de içine alan kültüre özgü unsurların çevirisi için bazı stratejiler önermiştir: a. Koruma (Preservation), b. Ekleme (Addition), c. Çıkarma (Omission), d. Küreselleştirme (Globalization), e. Yerelleştirme (Localization), f. Dönüştürme (Transformation), ve g. Oluşturma (Creation). Koruma stratejisinde çevirmen, sözcüğü ya da terimi hiçbir açıklama yapmadan doğrudan erek dile aktarır. Ekleme stratejisinde çevirmen, sözcüğü ya da terimi yine doğrudan erek dile aktarır ancak alıcı kitle için gereken bilgi ve açıklamayı da ekler. Çıkarma stratejisinde çevirmen, ekleme stratejisinin tersine, sorun oluşturan kültür yüklü sözcük ya da terimi çeviride yani erek metinde hiç izi

kalmayacak şekilde ortadan kaldırır. Küreselleştirme stratejisinde ise çevirmen, kültüre özgü unsurları barındıran sözcük ya da terimlerin yerine daha tarafsız ve genel olanları kullanmayı tercih eder. Yerelleştirme stratejisinde çevirmen, kültüre özgü sözcük ya da terimi okuyucunun veya alıcı kitlenin kültüründe daha bilinen biçimiyle ve erek dilin sesbilimsel ve dilbilgisel kullanımlarını da dikkate alarak çevirir. Dönüştürme stratejisinde ise, kaynak metinde yer alan kültür yüklü sözcük ve terimler erek metne aktarılırken çevirmen tarafından değiştirilir ve hatta bozulabilir. Son olarak, oluşturma stratejisinde çevirmen kaynak metinde bulunmayan ya da kaynak metindekinden tamamen farklı bir kültüre özgü unsur oluşturur. Davies'in bu stratejileri incelendiğinde sınıflandırmasının oldukça kapsayıcı olduğu görülmektedir.

Özel isimlerin çevirisi konusunda çeşitli stratejiler öneren bir başka kuramcı da Theo Hermans'tır (1988, s. 13-14). Hermans'ın özel isim çevirisi stratejileri: a. Kopyalama (Copy), b. Transkripsiyon (Transcription), c. Yerine Koyma (Substitution), d. Çevirme (Translation), e. Çevirmeme (Non-translation), f. Yer Değiştirme (Replacement). Hermans'ın önerdiği stratejilere detaylı bakıldığında, kopyalama stratejisinde çevrilen özel isimlerin kaynak metinden erek metne kopyalanarak yani aynen alınması, transkripsiyon stratejisinde özel ismin erek metindeki yazım ve sesletim kuralları dahilinde değiştirilerek alınması, yerine koyma stratejisinde kaynak metindeki özel ismin yerine erek dilde kullanılan başka bir ismin koyulması, çevirme stratejisinde özel ismin sözlükteki karşılığıyla çevrilmesi, çevirmeme stratejisinde özel ismin yok sayılması ve çevrilmemesi, yer değiştirme stratejisinde kaynak metinde yer alan özel ismin erek metne aktarılırken bir cins isimle değiştirilmesi tespitlerine rastlanır.

Özel isimlerin çevirisi, yazın çevirmenlerinin zorlandıkları konulardan biri olduğundan bu kapsamda izlenebilecek yöntem ve stratejiler ile ilgili çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Yukarıda, özel isimlerin çevirisinde çevirmenin alabileceği olası kararların değerlendirilmesiyle çıkan sonuçlar bulunmaktadır. Bu çalışmada, özel isimlerin çevirilerinde çevirmenlerce kullanılabilir yöntem ve stratejiler için model oluşturan kuramcıların araştırmalarda yaygın olarak bahsedilen önerilerine yer verilmiştir. Aşağıda ise, çalışmanın zeminini oluşturmak üzere seçilen çeviri stratejisi modelinin yaratıcısı Van Coillie'nin kuramsal düşüncelerine değinmek ve bu çalışmada çerçeve kuram olarak tercih edilme nedenini gerekçelendirmek yerinde olacaktır.

Bu çalışmada, özel isim çevirileri konusundaki en çağdaş kuramsal modellerden biri olan ve yazın eserlerindeki özel isim çevirileri için on farklı çeviri stratejisi öneren Van Coillie'nin (2014: 123) düşünceleri temel alınmıştır. Bunun gerekçesinin Van Coillie'nin özel isimlerin çevirisi için önerdiği stratejilerini modellerken diğer kuramcılara göre daha detaylı bir öneri sunması ve sunduğu tüm strateji önerileri için çevirmenin sebep ve gerekçelerini içeren bir sınıflandırmaya da yer vermesi olduğu söylenebilir. Özellikle özel isimlerin doğası, metinsel etkenler ve çevirmenin gönderge çerçevesi gibi farklı etmenleri de stratejileri modellemede bir temele oturtan Van Coillie'nin önerilerinin çevirmenlerin uygulamalarında çözümler sunabilecek kapsamlı bir çerçeve kuram hâline geldiği söylenebilir. Bu çalışmada örneklerle

incelenen ve özel isim çevirilerinde izlenebilecek stratejilerle ilgili model önerisi aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Van Coillie, a.g.e., 123).

Strateji Çeşitleri:	Çevirinin Özelliği:
1. Aynen kullanma	Kaynak metindeki özel ismi erek metinde aynen kullanmak.
2. Çevirmeden açıklama ekleme	Bir not biçiminde veya metnin içinde açıklamalar ekleyerek özel ismi çevirmeden bırakmak.
3. Özel ismi bir cins isimle değiştirme	Özel isimlerin yerine karakteri tanımlayan bir cins isim koymak
4. Erek dilde fonetik ve morfolojik adaptasyon	Kaynak metindeki özel isimleri erek metinde fonetik yazımıyla veya biçimsel olarak adapte ederek kullanmak
5. Yerileştirme	Özel ismin yerine erek dildeki karşılığını kullanmak
6. Kaynak kültürde oldukça bilinen veya uluslararası tanınan karşılığı ile aynı işleve sahip bir isimle değiştirme	Erek metnin bağlamından çıkmadan tanınırlığı (bilinen karşılığı) tercih etmek
7. Yerine kullanma	Kaynak metindeki özel ismin yerine erek dilde mevcut başka bir isim kullanarak çevirmek
8. Özel isimleri özel çağrışımlarına göre çevirme	Kaynak dilde belirli çağrışımları olan özel isimler için erek dilde aynı çağrışımları oluşturarak çevirmek
9. Kaynak dildeki bir özel ismin mevcut çağrışımını farklı veya ek çağrışımlarıyla değiştirerek çevirme	Bir özel isme çağrışım ekleme ya da çağrışımını değiştirme
10. Silme (çıkarma)	Tüm özel isimleri metinden silmek (çıkarmak)

Van Coillie (2014, s. 129) bu stratejiler konusunda çevirmenlerin tercihlerinin bazı etkenlere bağlı olduğunu belirtmiş ve bunları gruplandırmıştır.

Etkenler:	Çevirmeni Güdöleyen Unsurlar
Özel ismin doğası	İsme atfedilen çağrışım onu değiştirmenin en önemli sebeplerinden biri gibi görünmektedir.
Metinsel etkenler	İsimler her zaman kültürel bağlamla iç içedir. Eğer bağlamda büyük çaplı bir gelişme olmazsa, muhtemelen birbirinin yerine kullanılacak isimler değiştirilir.
Çevirmenin gönderge çerçevesi	Çevirmenler tercihlerini yaparken bilginin, deneyimlerin fikirlerin, kuralların ve değerlerin bütünsel oluştuğu kendi gönderge çerçeveleriyle yol alırlar.
Diğer etkenler	Çevirmen hangi stratejiyi seçerse seçsin, bazen nihai seçimler yazınsal iletişim sürecine dahil olan diğer aktörler tarafından ya da onlarla iş birliği ile yapılır.

Van Coillie'nin özel isimlerin stratejileri için önerdiği model incelendiğinde önceki yıllarda benzer şekilde önerilen stratejilerle ortak noktaları bulunmasına rağmen yenilikçi olduğu noktalar da mevcuttur. Özel ismin bilinirliği, tanınırlığı ve çağrışımlarıyla ilgili bazı unsurların etkili

olduğunu belirttiği stratejiler oldukça farklıdır. Ayrıca çevirmenin bu stratejileri kullanımına analitik bakış açısıyla yaklaşım, nedenlerini sorgulaması noktasında da çalışmanın zemininde bulunan bu çerçeveye kuramın oldukça yenilikçi ve düşünsel olduğu söylenebilir.

4. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmada incelenen eserler halk masalları derlemesi türünde bir yazın eseri olan ve Elizabeth W. Grierson tarafından derlenmiş olan *The Scottish Fairy Book* adlı kitap ve onun çevirmeni Derya Işık'ın çevirisiyle ve *İskoç Masalları* adıyla yayımlanmış olan çevirisidir. Araştırma yöntemi olarak Karasar (2002) tarafından tanımlanan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli durum çalışmasını içermektedir. Çalışmanın evrenini İskoç kültürü ve toplumuna ait halk masallarının tamamı oluştururken, örnekleme ise Elizabeth W. Grierson tarafından derlenmiş olan *The Scottish Fairy Book* adlı eserin içeriğinde yer alan İskoç masalları oluşturmaktadır. Bu masallarda geçen özel isimlerin tamamı bu araştırmanın inceleme bütüncesini oluşturmaktadır. Kaynak metinde geçen özel isimler ile erek metinde geçen özel isimler Van Coillie'nin (2014) özel isimler için önerdiği çeviri stratejileri bağlamında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Eserin çevirisinde çevirmenin başvurduğu özel isim çevirisi stratejileri ile ilgili tespitler, örnekler ve bulgular listelendikten sonra çevirmenin tercihleri detaylı şekilde açıklanıp, hangi stratejileri ne oranda kullandığı ve çevirmenin tercihlerinin altında yatan etkenlerin neler olabileceği konuları değerlendirmeye alınmış ve yorumlanmıştır.

5. Bulgular

Elizabeth W. Grierson tarafından derlenmiş halk masalları türündeki *The Scottish Fairy Book* adlı eser, çevirmen Derya Işık'ın çevirisiyle *İskoç Masalları* adıyla ülkemizde yayımlanmıştır. Bu iki eserin içinde geçen özel isimlere odaklanmadan önce yine özel isimlerden oluşan başlıkları açısından karşılaştırılması yerinde olacaktır. Kaynak metnin başlığında yer alan “Scottish” sözcüğü ile İskoçya ülkesine, toplumuna ve kültürüne ait yazınsal bir eser olduğu, “Fairy” sözcüğü ile eserin peri masalları türüne ait olduğu ve “Book” sözcüğü ile bu eserin sözlü ve anonim masalların basılarak somutlaştığı ve kitaplaştığı çağrışımları verilmek istenmiştir. Çeviri eserin yani erek metnin başlığını incelersek, “İskoç” sözcüğü ile kaynak metninkine paralel olarak İskoçya ülkesine, toplumuna ve kültürüne ait yazınsal bir eser olduğu, “Masalları” sözcüğü ile de eserin masal türünde olduğu çağrışımları vardır. Çeviri başlıkta ise masalın peri masalı denilen ve doğaüstü varlıkların, olayların, mekanların yer aldığı türe gönderme yoktur. Ayrıca kaynak metin başlığında yer alan “Book” sözcüğü ile altı çizilmek istenilen, anonim ve sözlü eserler olan masalların derlenerek daha kalıcı hâle getirilmesi yani basılarak kitaplaşması vurgusu eklenmemiştir.

Eserlerin kapak tasarımları da başlıklara paralel biçimde okuyucuya verilmesi gereken iletiyi barındırdığı için aşağıda yer alan görsellere değinmek faydalı olacaktır. Barthes'in

(1993) göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle eser ve çevirisinin kitap kapakları incelenirse, göstergebilim kapsamındaki anlamlandırmada düzanlam ve yananlam açısından değerlendirilebilir. Düzanlam bellekte canlanan ilk anlamı ifade ederken, yananlam ise bilgi, birikim ve düşüncelerle biçimlenir.

Eserlerin kapakları düzanlamsal düzeyde incelendiğinde, kaynak eserin kapağında kırmızı fon üzerinde yeşil ve beyaz renklerin eşlik ettiği peri görseli ve yabancı çiçek figürleriyle dekore edilmiş kitap başlığı ve altta derleyenin isminin bulunduğu görülmektedir. Yayınevi ismi bulunmamaktadır. Çeviri eserin kapağına bakıldığında ise mavi zemin üzerinde beyaz minik çiçek desenleri ve gayda isimli müzik aleti bulunmaktadır. Çalgının üzerine eserin başlığı yerleştirilmiştir. Altta yayınevi ismi bulunmaktadır. Çevirmenin ismi kapakta yer almamıştır.

Erek metin olarak bu çalışmada incelenen *İskoç Masalları*'nın içinde yer alan "Yayıncının Önsözü" başlıklı bölümde, farklı ülkelerin farklı kültürlerinin masallarından derlenmiş bir masal dizisi çalışması yapıldığı belirtilmiştir. Masal dizisine Japonya, Hindistan ve Rusya masalları ile başlayan yayınevi, İskoç kültürüne ait masalların çevirisine de bu kitapta yer verdiğini, bu masalları en iyi yansıtan kitap kapağı üzerinde epey düşünüldüğünü ve bu kültürlerin en önemli figürlerinin kapakta yer almasını istedikleri için üzerinde çok çalıştıklarını ifade etmiştir. Birinci baskısı mevcut olan *İskoç Masalları*'nın yani erek metnin yayın yönetmenliğini Tahir Malkoç, editörlüğünü ise Selin Saraçoğlu Bayraklı'nın yaptığını ve çevirmen Derya Işık'ın özel isimlerin çevirileri de dâhil olmak üzere tüm çevirilerde aldığı kararları eserin yayınevi yetkilileri olan yayın yönetmeni ve editörüyle almış olabileceğini hatırlamakta fayda vardır. Bu noktada çevirmen Derya Işık'ın yine Maya Kitap'tan çıkmış olan *Hava Kitabı & Hava Olayları Neden Oluyor ve Nereden Geliyor* başlıklı ve *Hawaii Mitleri & Tanrıların ve Hayaletlerin Efsaneleri* başlıklı çevirilerinin de bulunduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Barthes (1993) perspektifiyle yananlamsal düzeydeki göstergelere bakıldığında, kaynak eserin kapağındaki "fairy" sözcüğü ve peri görselinin birlikte yer alması Jakobson'un göstergelerarası çeviri olarak yaptığı sınıflandırmaya örnek oluşturur. Çeviri eserin kapağındaki gaydanın ise İskoç milli kültürünün simgesi olarak çağrışımsal işlev gördüğü söylenebilir. Ayrıca, İskoçya bayrağının mavi ve beyaz renklerde olduğu düşünülürse çeviri eserde ulusal bayrak renklerine gönderme olduğu söylenebilir. Bu yananlamsal çağrışımların da çeviribilimde göstergelerarası çeviri olarak nitelendirilebileceği ve milliyetçi duyguların göstergesel izdüşümü olarak ulusal bayrak kavramının görsel göstergeler olan renklere çevrilerek kitap kapağında bu ulus-bayrak-ulusal çalgı temasıyla yansıtılmış olabileceği düşünülmektedir (Bkz. Şekil-1 ve Şekil-2).

Şekil 1. Kaynak eser kapak resmi.

(*The Scottish Fairy Book*, J. P. Lippincott Company, U.S.A., 1910 – Digital Version: <https://www.gutenberg.org/files/37532/37532-h/37532-h.htm>, 2011)

Şekil 2. Çeviri eser kapak resmi.

(*İskoç Masalları*, Maya Kitap, Türkiye, 2021)

5.1. Kaynak Metinde ve Erek Metinde Yer Alan Özel İsimlerin Van Coillie'nin Özel İsimlerin Çevirisi için Önerdiği Stratejiler Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Bu bölümde, İskoçya toplumunda ve kültüründe doğmuş, dilden dile taşınmış ve sonrasında basılı-yazılı hale getirilerek kitaplaştırılan ve bu çalışmada kaynak eser olarak inceleme kapsamına alınmış 27 halk masalının derlemesinden oluşan *The Scottish Fairy Book* adlı eserde yer alan özel isimler ile çevirmen Derya Işık'ın çevirisi olan erek metinde yer alan özel isimler incelenmiştir. Bu özel isimler incelenirken çağdaş ve güncel bir kuramsal zemin oluşması bakımından Van Coillie'nin (2014) özel isimler için önerdiği stratejiler benimsenmiştir. Çalışmanın bütüncesi kaynak metinde ve erek metinde yer alan özel isimlerden oluşmaktadır. Van Coillie'nin (2014) yazımsal eserlerdeki karakter isimlerinin ve diğer özel isimlerin çevirileri

için önerdiği stratejiler çerçevesinde bütünceden seçilecek örneklerle erek metin çevirmeninin benimsediği stratejiler tespit edilip çevirmenin bu stratejilere başvurmayı neden tercih etmiş olduğu konusunda değerlendirmeler yapılacaktır. Kaynak metin 27 farklı halk masalından oluşmaktadır. Bütünceden örnekler seçilirken çevirmenin tercih ettiği çeviri stratejisini örnekleyen kısımlar masalların tamamından seçilecek ve örnek çevirinin hangi masaldan alındığı belirtilecektir.

Van Coillie'nin (2014, s. 123) özel isimlerin çevirisi için önerdiği çeviri stratejilerinden ilkinde bakıldığında, bu yöntemin kaynak metin olan yazın eserinde geçen özel isimleri erek metin olan çevirisinde hiç değişiklik yapmadan aynen kullanma yolu olduğu görülmektedir. Bu çalışmada çevirmenin kaynak eserin çevirisinde aynen kullandığı ve farklı masallardan seçilmiş özel isimlerden örnekler aşağıda listelenmiştir.

Tablo 4. Çeviri Metinde Kaynak Metindeki Özel İsimleri Aynen Kullanma Stratejisiyle Çevrilen Özel İsimler	
Kaynak Metin	Erek Metin (Çeviri)
1. Thomas (p. 1 – Thomas the Rhymer)	1. Thomas (s. 1 – Şair Thomas)
2. Ercildoune (p. 5 – Thomas the Rhymer)	2. Ercildoune (s. 5 – Şair Thomas)
3. Tweed (p. 13 – Thomas the Rhymer)	3. Tweed (s. 13 – Şair Thomas)
4. Kittlerumpit (p. 34 – Whippety Stourie)	4. Kittlerumpit (s. 36 – Düşüncesiz Yabancı)
5. Shirra-Muir (p. 38 – Whippety Stourie)	5. Shirra-Muir (s. 38 – Düşüncesiz Yabancı)
6. Roane (p. 58 –The Seal Catcher and the Merman)	6. Roane (s. 57 –The Seal Catcher and the Merman)
7. Janet (p. 97 – The Wee Bannock)	7. Janet (s. 72 – Küçük Çörek)
8. Jock (p. 98 – The Wee Bannock)	8. Jock (s. 74 – Küçük Çörek)
9. St. Clair (p. 101 – The Elfin Knight)	9. St. Clair (s. 77 – Elf Şövalyesi)
10. Maisie (p. 115 – Habetrot the Spinstress)	10. Maisie (s. 88 – Yün Eğiren Kadınlar)
11. Habetrot (p. 122 – Habetrot the Spinstress)	11. Habetrot (s. 92 – Yün Eğiren Kadınlar)
12. Lanarkshire (p. 137 – The Fairies of Merlin Crag)	12. Lanarkshire (s. 105 – Merlin Kayalıkları)
13. Longtown (p. 170 – Canonbie Dick and Thomas of Ercildoune)	13. Longtown (s. 170 – Canonbie Dick ile Ercildounelu Thomas)
14. Canonbie Dick (p. 170 – Canonbie Dick and Thomas of Ercildoune)	14. Canonbie Dick (s. 170 – Canonbie Dick ile Ercildounelu Thomas)
15. Bowden (p. 171 – Canonbie Dick and Thomas of Ercildoune)	15. Bowden (s. 115 – Canonbie Dick ile Ercildounelu Thomas)
16. Eildon (p. 171 – Canonbie Dick and Thomas of Ercildoune)	16. Eildon (s. 115 – Canonbie Dick ile Ercildounelu Thomas)
17. Ayrshire (p. 179 – The Laird O' Co')	17. Ayrshire (s. 122 – The Lord O' Co')
18. Fife (p. 212 – The Witch of Fife)	18. Fife (s. 148 – Fife Cadısı)
19. Forth (p. 213 – The Witch of Fife)	19. Forth (s. 150– Fife Cadısı)
20. Bell Lomond (p. 213 – The Witch of Fife)	20. Bell Lomond (s. 150 – Fife Cadısı)

21. Carlisle (p. 215 – The Witch of Fife)	21. Carlisle (s. 151 – Fife Cadısı)
22. Katherine (p. 254 – Katherine Crackernuts)	22. Katherine (s. 162 – Fındıkıran Katherine)
23. Farquhar MacNeill (p.277 - Farquhar MacNeill)	23. Farquhar MacNeill (s. 182 - Farquhar Macneill)
24. Peerifool (p. 258 – Peerifool)	24. Peerifool (s. 188 – Peerifool)
25. Rousay (p. 258 – Peerifool)	25. Rousay (s. 188 – Peerifool)

Kaynak metin olan masallarda geçen özel isimlerin çevirisinde özel isimlerin hiç değiştirilmeden aynen kullanıldığı durumlara örnekler yukarıda verilmiştir. Çevirmenin bu stratejiyi neden kullandığı, buna onu hangi etkenlerin yönelttiği konularına bakılırsa, bu grupta incelenen örneklerden de anlaşılacağı üzere bu isimlerin daha çok karakter ve coğrafi yer isimleri (Ercildoune, Kittlerumpit, Shirra-Muir, Lanarkshire, Longtown, Bowden, Eildon, Ayrshire, Fife, Forth, Bell Lomond, Rousay) olduğu açıktır. Özel isimlerin doğası gereği kişi, karakter ve yer isimlerini çevirirken çevirmenlerin bu aynen kullanma stratejisine başvurdukları görülebilir. Bu çalışmadaki çeviri eserin çevirmeni de bu yönde kararlar alıp karakter ve yer isimlerini çevirirken aynen kullanma stratejisini kullanmıştır.

Van Coillie'nin (2014, s. 123) özel isimlerin çevirisi için önerdiği çeviri stratejilerinden ikincisinde, çevirmeden açıklama stratejisi bulunur. Çevirmen özel isimleri çevirmeden not ya da metin içi açıklamalar ekleyerek kullanmayı tercih eder. Aşağıdaki tabloda bu çalışmanın kaynak metninden, masallardan seçilen örneklerle somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Tablo 5. Çevirmeden, açıklamayla ve aynen kullanma stratejisi ile çevrilen özel isimler (Not veya metin içi açıklama eklenerek). – * Yıldızlı olan örnekler karakterlerin özel isimleri olsa da açıklaması anlamını verecek şekilde yazılmıştır.	
Kaynak Metin	Erek Metin (Çeviri)
1. Blaisean* (Let-me-taste) (p. 248 – The Fox and the Wolf)	1. Blaisean (Tatmama izin ver) (s.158 – Tilki ile Kurt)
2. Be na Inheadnon* (Be in its middle) (p. 248 – The Fox and the Wolf)	2. Be na Inheadnon* (Ortasında olmak) (s. 158 – Tilki ile Kurt)
3. Sgriot an Clar* (Scrape the staves) (p. 248 – The Fox and the Wolf)	3. Sgriot an Clar* (Fiçi tahtasını sıyırmak) (s. 159 – Tilki ile Kurt)
4. Jock (p. 98 – The Wee Bannock)	4. Jock (İskoç anlamına da gelir, ç.n.) (s. 74 – Küçük Çörek)
5. (Son of) Mary (p. 12 – Thomas the Rhymer)	5. Mary (*nin oğlu) (Bir dönem İskoçya Kraliçesi olan Mary Stuart, bu dönemde Fransa Kralı II. François ile evlenerek Fransa Kraliçesi olmuştur, ç.n.) (s. 20 – Şair Thomas)

Çevirmenin bu stratejiye neden başvurduğu konusu irdelendiğinde, bir öncekine benzer biçimde buradaki özel isimlerin doğasını değiştirmeden ve aynen bırakarak, ancak çeviriye açıklama getirilmesi şeklinde yapılması gerektiği düşüncesi ile güdülendiği belirgindir. Daha iyi anlaşılması bakımından örneklerden bazılarını detaylandırmak gerekirse, *The Fox and*

The Wolf başlıklı masalda bir çocuğun vaftiz törenine gittiği yalanını söyleyen kurnaz tilki, üç kere gittiği yerin aslında bir tereyağı fıçısı olduğunu ve her seferinde içindeki tereyağı yavaş yavaş yediğini çocuğa konan isimler biçimine getirip söyler: Blaisean (Tatmama izin ver), Be na Inheadon (Ortasında olmak) ve Sgriot an Clar (Fıçı tahtasını sıyırmak). Bu özel isimlerin çevirisini yaparken “çeviriye açıklama getirerek çevirme stratejisini” kullanan çevirmenin başka bir yöntem veya strateji ile çevirmesi durumunda özel isimlerin doğasını değiştirmeden en uygun biçimde çeviri yapma fırsatı vermeyeceğini düşünmüş olabileceği söylenebilir.

Van Coillie'nin (2014, a.g.e.) özel isimlerin çevirisiyle ilgili stratejilerinden üçüncüye değinmek gerekirse, özel ismi kaldırıp yerine karakteri tanımlayan bir cins isim koyarak çeviri yapma yolunun izlendiği görülür.

Tablo 6. Kaynak metindeki özel isimlerin yerine cins isim kullanarak aktarma stratejisi	
Kaynak Metin	Erek Metin (Çeviri)
1. on the Borders (p. 33 – Whippety Stourie)	1. sınırdaki (s. 36 – Düşüncesiz Yabancı) (Çevirmen burada cins isme dönüşüm olunca açıklamayı “İngiltere ve İskoçya Sınırı” diye parantez içinde eklemiştir.)
2. the Nobles (p. 8 – Thomas the Rhymer)	2. soylular (s. 16 – Şair Thomas)
3. the old Dame (p. 47 – The Red-Etin)	3. yaşlı kadın (s. 47 – Kızıl Gaddar)
4. terrible Monşter (p. 47 – The Red-Etin)	4. korkunç canavar (s. 47 – Kızıl Gaddar)
5. Warlock or Witch, Elf or Demon (p. 103 – The Elfin Knight)	5. büyücü, cadı, elf ve şeytan (s. 78 – Elf Şövalyesi)

Çevirmenin kaynak metindeki özel isimlerin yerine cins isim kullanma yönelimini kendi fikrinsel ve deneysel gönderge çerçevesinde incelemek yerinde olur. Daha açık bir ifadeyle Van Coillie'nin (2014, a.g.e.) görüşü doğrultusunda çevirmenin kendine ait bilgi, deneyim, düşünce, norm ve değerlerinin hepsi bir bütün olarak çeviri kararlarını etkiler. Bu çalışmada erek metin Türkçe olduğu için çevirmen ana dili olan Türkçede cins isim olarak kullanılan sözcüklere ait bilgisi, deneyimi doğrultusunda şekillenen düşünceleriyle İngilizce kaynak eserde geçen bazı özel isimleri, özellikle karakter isimlerini, cins isim olarak karşılayarak çevirmeyi tercih etmiştir, bir bakıma normlaştırmıştır. Burada çevirmenin kararını ve tercihlerini yönlendiren en önemli etkenin kaynak dil ile erek dil dizgelerindeki özel isim veya cins isim kullanımı için toplumsal ve kültürel değerler temelinde farklı normlaşmalar olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, çevirmenin o toplumun veya kültürün bir parçası olarak birey kimliği ile bu normlaşmada konumunu belirlediği söylenebilir. Örneğin, İngilizce kaynak metinde “the old Dame” olarak geçen özel isim Türkçe erek metinde “yaşlı kadın” olarak çevrilmiştir. “Dame” bu örnekte özel isim değilken özel isim olarak kullanıldığından, çevirmenin kendi bilgi, deneyim, düşünce, değer ve normları doğrultusundaki tercihi cins isim olan bu sözcüğü cins isim olarak çevirmek olmuştur.

Van Coillie'nin (2014, a.g.e.) özel isim çevirileri için önerdiği dördüncü strateji, kaynak metindeki özel isimlerin erek metinde fonetik ve morfolojik (biçimsel) adaptasyon yapılarak çevrilmesidir. Aşağıdaki tabloda bu stratejinin kullanıldığı çeviri örnekleri verilmiştir.

Tablo 7. Kaynak metindeki özel isimlerin erek metinde fonetik ve morfolojik (biçimsel) adaptasyon ile çevirisi stratejisi	
Kaynak Metin	Erek Metin (Çeviri)
1. Laird (Lord) (p. 181 – Laird O' Co')	1. Lort (s. 123 – Lord O' Co')
2. Sir Gregory (p. 107 – The Elfin Knight)	2. Sör Gragory (s. 81 – Elf Şövyesi)
3. A middle-aged Countess (p. 253 – Katherine Crackernuts)	3. Orta yaşlı bir Kontes (s. 162 – Fındıkkıran Katherine)
4. Ireland (p. 44 – The Red-Etin)	4. İrlanda (s. 46 – Kızıl Gaddar)
5. Harp (p. 13 – Thomas the Rhymer)	5. Arp (s. 20 – Şair Thomas)

Çevirmenin bu stratejiye başvurmasının nedeni örneklerden de açıkça görüleceği üzere erek kültürde geçerli karşılıkların fonetik ve morfolojik (biçimsel) olarak adapte edilmiş yani uyarlanmış şekliyle kullanmayı tercih etmesidir. Çevirmenin kaynak metindeki özel isimleri toplumda kabul görmüş karşılıkları ile fonetik ve morfolojik olarak değiştirme yaparak erek metne aktararak çevirme tercihi kendi göndergesel çerçevesinin de etken olduğu düşüncesi ile açıklanabilir.

Beşinci stratejiye bakıldığında, kaynak metinde mevcut olan özel isimlerin bazılarının yerleştirilmesi yani erek dildeki karşılıklarıyla kullanılmasıdır.

Tablo 8. Yerleştirme stratejisi (Erek dildeki karşılıklarıyla çevirme)	
Kaynak Metin	Erek Metin (Çeviri)
1. The Blessed Virgin (p. 3 – Thomas the Rhymer)	1. Meryem Ana (s. 11 – Şair Thomas)
2. Lordship (p. 216 – The Witch of Fife)	2. Lort Hazretleri (s. 151 – Fife Cadısı)
3. Bishop (p. 218 – The Witch of Fife)	3. Piskopos (s. 152 – Fife Cadısı)
4. Robin Redbreast (p. 144 – The Wedding of Robin Redbreast and Jenny Wren)	4. Nar Bülbülü (s. 111 – Narbülbülü ile Çalığışunun Düğünü)
5. Jenny Wren (p. 144 – The Wedding of Robin Redbreast and Jenny Wren)	5. Çalığışu (s. 111 – Narbülbülü ile Çalığışunun Düğünü)

Çevirmenin kendi göndergesel çerçevesinde yani yaşadığı deneyimler ile birleşen düşüncelerinin oluşturduğu tercihleriyle ve kaynak kültürden erek kültüre çeviri sürecinde erek dildeki kullanımları öncelmesiyle bu stratejiyi kullanmış olduğu söylenebilir. Örneklemek gerekirse, masalda ava çıkmış Periler Diyarı Kraliçesi için Şair Thomas'ın "The Blessed Virgin" diye kullandığı ifade "Meryem Ana" biçiminde çevirilmiş, "Kutsal Meryem" denilmemiştir. Bu tercihte "Kutsal" sözcüğünün kullanılmaması çevirmenin yerleştirme stratejisini kullanmasıyla ilintilidir. Meryem

Ana'ya benzetilen ve eski İskoç şarkıları söyleyen kadın aslında kadim Anadolu kültüründeki masallarda yer alan güzel giysiler giymiş, altınlar takmış ve türküler söyleyen bir kadını/anneyi çağrıştırmaktadır. “Kutsal” sözcüğünün birlikte kullanıldığı söz öbeklerinde erek kültürden çok kaynak kültürün dinine ait olduğu çağrışımları içerdiğinden, çevirmenin kendi göndergesel çerçevesinde bu sözcüğü kullanmamayı tercih ettiği düşünülebilir. Bir başka örnek olarak kaynak metindeki “Jenny Wren” yerine erek metinde yerleştirme stratejisi kullanılarak çevrilen “Çalikuşu” verilebilir. Çevirmenin yerleştirme stratejisi uygulama konusundaki deneyimlerinde kaynak kültüre ait isimlerin erek kültürde aynen muhafaza edilerek kullanılmadığı bilgisinin yer aldığı öngörülebilir. “Çalikuşu Jenny” için karşılık bulurken kaynak kültürde bir kadın ismi olan “Jenny” sözcüğünü erek kültürde mevcut olan kadın isimlerinden biriyle karşılaması beklenebilirdi. Bulacağı karşılığın erek kültürde bir dişi kuşun ismi olup olmayacağı konusunda tereddüt etmiş olabileceği, bu nedenle “Jenny” ismini hiç kullanmamayı tercih ettiği söylenebilir. Bu tercih kendi göndergesel çerçevesinin bir sonucu olarak görülebilir.

Van Coillie'nin (2014, a.g.e.) altıncı özel isim çeviri stratejisi önerisi incelendiğinde, kaynak metindeki özel isimleri erek metnin bağlamından çıkmadan kaynak kültürde oldukça bilinen veya uluslararası tanınan karşılığı ile aynı işleve sahip bir isimle değiştirme stratejisi olarak yorumlanabilir.

Tablo 9. Erek metne kaynak kültürde bilinen uluslararası karşılığıyla aktarma stratejisi	
Kaynak Metin	Erek Metin (Çeviri)
1. Laird (p. 179 – Laird O' Co')	1. Lord (s. 122 – Lord O' Co')
2. Julian (the Roman) (p. 44 – The Red-Etin)	2. (Roma) Julianus (s. 46 – Kızıl Gaddar)

Çevirmenin örnekleri incelendiğinde, aslen İskoçça olan “Laird” sözcüğünü uluslararası bilinen biçimi olan “Lord” olarak aktardığı görülür. Benzer biçimde Roma İmparatoru Julianus için kaynak metinde verilen “Julian” sözcüğünü de bilinen hâli Latince kökenli bir isim olan “Julianus” biçimiyle aktarmıştır. Bu kararlarını ve tercihlerini yönlendiren unsurların hem metinsel ve kültürel etkenler hem de kendi göndergesel çerçevesi olduğu söylenebilir.

Özel isim çevirileriyle ilgili yedinci strateji içeriği incelendiğinde, kaynak dilde belirli çağrışımları olan özel isimleri erek dilde aynı çağrışımları oluşturarak çevirme biçiminde bir yol izlendiği görülür. Bu stratejiye aşağıdaki tabloda örnekler verilmiştir.

Tablo 10. Kaynak dilde belirli çağrışımları olan özel isimleri erek dilde aynı çağrışımları oluşturarak çevirme stratejisi	
Kaynak Metin	Erek Metin (Çeviri)
1. The Red-'Etin' (p. 42 – The Red-Etin)	1. Kızıl 'Gaddar' (s. 43 – Kızıl Gaddar)
2. Draiglin' Hogney (p. 198 - Draiglin' Hogney)	2. Paçoz (s. 135 – Paçoz)

Örnekler incelendiğinde ‘Etin’ ismi halk masallarında geçen katı yürekli ve zalim bir kral için kullanılmıştır. Erek metinde aynı çağrışımı veren ‘gaddar’ sözcüğü ile karşılanması çevirmence uygun görülmüştür. “Draiglin” sözcüğünün çağrışımına bakıldığında ise üstü başı dağınık, pasaklı kimse gibi karşılıklar vardır. İskoç dilinde *unkempt* (uncombed) or *uncouth* (uncultured) gibi anlamları bulunmaktadır. “Draiglin” sözcüğü Hogney karakterini tanımlayan bir sıfat görevinde kullanılmıştır. Erek metinde mevcut olan ‘paçoz’ sözcüğü ile karşılanarak aynı çağrışımı vermesi amaçlanmıştır. “Hogney” muhtemelen İskoç dilinde bir erkek isimdir. Bu erkek karakterin asıl ismini çevirmen çevirisinde kullanmamıştır. Yani “Paçoz Hogney” yerine sadece “Paçoz” karşılığını tercih etmiştir. Bu tercihte çevirmeni güdüleyen nedenler metinsel etkenler kapsamında yer alır, çünkü isimlerin kaynak dilde ve erek dilde mevcut kültürel bağlamlar içinde aynı çağrışımları yerine getirmesi söz konusu önceliktir. Çevirmenin “Paçoz”un çağrışımlarını yeterli bulduğu ve asıl isme gerek olmadığını düşündüğü söylenebilir.

Van Coillie’nin (2014, a.g.e.) sekizinci stratejisinde, kaynak dildeki bir özel ismin mevcut çağrışımını farklı veya ek çağrışımlarıyla değiştirerek çevirme yolu izlenir. Bu çalışmadaki eserin çevirisinde çevirmenin bu stratejiyi aşağıdaki örnekte kullandığı görülmüştür.

Tablo 11. Kaynak dildeki bir özel ismin mevcut çağrışımını farklı veya ek çağrışımlarıyla değiştirerek çevirme stratejisi	
Kaynak Metin	Erek Metin (Çeviri)
1. Orra Man (p. 136 – The Fairies of Merlin Crag)	1. Tuhaf İşçi (s. 105 – Merlin Kayalıkları)

Kaynak metinde “Orra Man” ismi verilen karakterlere İskoç dilindeki “orra” sözcüğü ile hiçbir işi olmayan anlamı kazandırılmaya çalışılırken, normalde işsiz oldukları hâlde iş yapmaları gerektiğinde her türlü “tuhaf” işleri yapmak zorunda olduklarından çevirmen “orra”nın ikinci anlamı olan ve bağlamla da ilgili olan “tuhaf” karşılığını benimseyip, ilk anlamındaki çağrışımı değiştirerek ek çağrışımıyla kullanmıştır. Çevirmenin bu yönelimine neyin sebep olduğu düşünülürse, metnin devamında bu karakterlerin yaptığı tuhaf işlerden bahsedilmesi nedeniyle metinsel etkenlerin neden olduğu açıktır.

Van Coillie’nin (2014, a.g.e.) özel isim çevirileriyle ilgili dokuzuncu stratejisi önerisi ise yerine kullanma stratejisidir. Bu stratejiye başvuran çevirmen, kaynak metindeki özel ismin yerine erek dilde mevcut başka bir özel isim kullanarak çevirme yoluna gider. Bu stratejiyi çevirmen hiç kullanmamıştır. Olası neden olarak eserin çevirisinin masal türünde olmasına rağmen, çocuklar için değil, halk için yazılmış masallardan oluşması, okuyucu kitlesinin de yetişkinler olması sebebiyle kaynak dildeki özel isimlerin okuyucu tarafından araştırılabilir durumda olması olduğu söylenebilir. Çocuk okuyucular için yazılan masallarda, çevirinin daha anlaşılabilir ve kabul edilebilir düzeyde tutulması açısından bu stratejinin daha sık kullanıldığı görülür.

Van Coillie’nin (2014, a.g.e.) önerdiği özel isimlerin çevirisinde izlenebilecek stratejilerden onuncusu ise silme (çıkarma) stratejisidir. Bu strateji kaynak metinde mevcut olan tüm özel

isimlerin çeviri metinden çıkarılmasını içerir. Bu çalışmada çevirmen bu stratejiyi kullanmamıştır. Bu konuda çevirmeni güdüleyen etkenlere bakılırsa, masalların metinsel doğasında özel isimlerin rolünün büyük olması sebebiyle ve özel isimlerin tamamen çeviriden çıkarılması sonucu doğacak metinsel kayıplarla bu yazınsal oluşuma zarar verileceğinden çevirmen tüm özel isimleri farklı stratejilerle çevirmeyi tercih etmiştir.

6. Tartışma ve Sonuç

Masalların yazınsal bir tür olarak hayal gücü ile üretilmiş, belirli bir topluma ait değerleri ve kültürel özellikleri barındıran genellikle sözlü ve anonim eserler olduğu göz önüne alındığında, bu türün çevirisine yönelik araştırmalarda çeviride izlenecek yöntem ve stratejilerin incelenmesi öncelikli konulardan biridir. Masal çevirisinde uygulanabilecek stratejiler, çevirmenleri zorlayan konulardan biri olan özel isim çevirilerinde çevirmen karar ve tercihlerini gerekçelendirme temeline alınabilir. Bu çalışmada, derlenmiş halk masallarından oluşan bir kaynak yazın eseri ve çevirisinin içinde yer alan özel isim çevirilerinin incelenmesi odağında bir kuramsal çerçeve oluşturulmuş ve ardından bu zemine oturtulan çeviri örnekleriyle konu kapsamındaki bilimsel görüşlerin ışığında çevirmenin kararları ve tercihleri açısından gerekçelendirmeler yapılmıştır. Bu gerekçelendirmeler için temel alınan kuramsal çerçevede örnek teşkil eden kısımlar metinden alınarak tablollaştırılmış, tablolarda özel isim çevirileriyle ilgili strateji tercihlerinin örnekleri gerekçesiyle detaylandırılmıştır. Bu bağlamda elde edilen bulgulardan bahsetmek yerinde olacaktır.

Bu çalışma kapsamında örneklendirilen özel isim çevirilerine stratejiler açısından bakıldığında en çok benimsenen stratejinin “kaynak eserdeki özel ismi aynen kullanma” stratejisi olduğu açıktır. Örneklerin çokluğu da bunu kanıtlamaktadır. Çevirmenin tercih ettiği örneklere bakıldığında karakter isimlerinin (Thomas, Roane, Janet, Jock, Carlisle, Katherine, vb.) ve yer isimlerinin (Ercildoune, Kittlerumpit, Shirra-Muir, Lanarkshire, Longtown, Bowden, Eildon, Ayrshire, Fife, vb.) aynen bırakıldığı görülmektedir. Nedeni ve etkenleri için ise bu tür kişi (karakter) ve yer isimleri olarak geçen özel isimlerin çevirilerinde çevirmenlerin özel isimlerin kendi doğası ve yaygın olarak bilinirliği gereği kaynak metinlerdeki biçimiyle bırakmayı tercih ettiği söylenebilir.

Bu stratejiden sonra en çok kullanılan stratejilerden biri “kaynak eserdeki özel ismi açıklama veya dipnot ekleyerek aynen kullanma” stratejisidir. Bu stratejiyi kurgu karakterlerin ağzından kurgulanıp oluşturulan ve aslında özel isim özelliklerini taşımayan isimlerin çevirisinde kullanmıştır. Örnekleme gerekirse, masallardan birinde, kurnaz tilki bir fiçının içindeki tereyağını hiç kimse görmeden yemeye çalışmış, fiçının yanına üç kere gidip gelip yediği için her gidişinde bir çocuğa isim koymak için gittiği yalanını söylemiştir. Tilki “Tatmama izin ver”, “Ortasında olmak”, “Fiçi tahtasını sıyırmak” gibi sıradan olmayan çocuk isimleri ürettiğinden, çevirmenin bunların çevirisine yaklaşımı bu özel isimleri kaynak metindeki biçimiyle bırakarak dipnotlar ile açıklamalarını vermek olmuştur. Yine özel isim olarak kullanılan

bir başka örnek “Jock” ismidir ve İskoç dilinde “İskoç” anlamına gelse de çevrildiğinde özel isim olma niteliğini kaybedeceği, ulusal kimlik veya uyruk ismi anlamına geleceği düşünülmüş aynen bırakılarak açıklanmıştır.

“Özel isimlerin yerine cins (tür) isim getirme” stratejisinde, çevirmenin kendi bilgi ve deneyimleriyle edindiği göndergesel çerçevesi içinde ve kendisinin de içinde yaşadığı erek kültür dizgesi içinde cins isim olarak geçerliliğini koruyan kavramları özel isim olarak çevirmeyip yerine cins isim getirme biçiminde yol aldığı görülmektedir. Örneklendirmek gerekirse, “borders” yani “sınır” Türkçede cins isim olduğundan, kaynak metinde büyük harfle yazılarak özel isimleştirilmiş bir sözcük hâline gelmiştir. Bu noktada çevirmen bu sözcüğü cins isim olarak aktarıp, parantez içinde İngiltere ve İskoçya sınırı olduğunu belirtmeyi tercih etmiştir. Bu kararında herhangi bir sınır olmayan özel bir sınırdan bahsedildiği vurgusunu koruma kaygısı etkili olmuş olabilir.

“Kaynak eserdeki özel isimlerin erek metinde fonetik ve morfolojik (biçimsel) adaptasyon ile çevirisi stratejisi” de bu masalın çevirisinde tercih edilen bir strateji olmuştur. Buna örnek olarak “Laird (Lord)” ve çevirisi “Lort”, “Sir” ve çevirisi “Sör” ve “Harp” ve çevirisi “Arp” gibi örnekler verilebilir. Bunlarda yine çevirmenin göndergesel çerçevesinin rol oynadığı düşünülebilir. Çünkü, çevirmen erek kültür toplumunun bir üyesi olarak kendi dilinde duyduğu biçimde çeviri yapma tercihinde bulunmuştur. Bu tercihin yerleştirmeye gerek olmadan işlevsel bir seçenek oluşturduğu düşünülebilir.

“Yerleştirme (erek dildeki karşılıkları ile çevirme)” stratejisini uyguladığı çevirilerde çevirmenin bir önceki stratejinin aksine özel isimleri erek dilde mevcut olan karşılıklarıyla aktardığı görülmüştür. Daha önce verilen örneklerle ilaveten kaynak metinde “Robin Redbreast” olan özel isim erek metinde “Narbülbülü” olarak çevirilmiştir. Bir zooloji terimi olan “Robin” ve “Robin Redbreast” aynı kuş için kullanılan karşılıklardır. Göğsünde kızıl tüyleri olduğu için Türkçede “Kızılgerdan” da denilmektedir. Çevirmenin bu çalışmada erek dil olarak geçen Türkçede yani kendi anadilinde bilinen karşılıkları olması dolayısıyla burada örnek olarak verilen özel isimleri erek dildeki karşılıkları ile yani yerleştirme yaparak çevirmeyi tercih ettiği görülmektedir.

“Erek metne kaynak kültürde bilinen uluslararası karşılığıyla aktarma stratejisi”nde çevirmen İskoççadan alınan sözcükleri daha bilinen karşılıkları ile değiştirmiştir. Çevirmen bu stratejiyi unvan veya karakter isimlerinin çevirisi için kullanmıştır. “Laird” yerine “Lord” ve “Julian” yerine “Julianus” tercih edilmiştir. Çevirmenin, İskoççada mevcut bu sözcüklerin okura yabancı geleceği göndergesel çerçevesiyle hareket etmiş olabileceği düşünülmektedir.

“Kaynak dilde belirli çağrışımları olan özel isimleri erek dilde aynı çağrışımları oluşturarak çevirme stratejisi”ni çevirmen kaynak kültürde yer etmiş karakterlerin özelliklerini erek metinde ön plana çıkaracak biçimde kullanmıştır. “Kaynak dildeki bir özel ismin mevcut çağrışımını farklı veya ek çağrışımlarıyla değiştirerek çevirme stratejisi”ni ise yine kaynak kültürde yani İskoç kültüründe mevcut bir sözcüğün çağrışımını değiştirerek kullanmıştır. Kaynak metinde

İskoçça ve İskoç kültürüne ait öğelerin çevirisinde, özel isimler de buna dahil olmak üzere daha çok bu iki strateji benimsenmiştir. Örneğin, kaynak metinde “Red-Etin” olarak geçen karakterin isminin kökeni “Ettin” diye yazılan İskoçça sözcükten gelmektedir. Ettin ya da Etin “Giant” yani “Dev” anlamına gelen eski bir sözcüktür. Zalim bir kral için kullanılmış olup, çağrışımı benzer bir sözcük olan “Gaddar” karşılığıyla çevirilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmada kaynak metin olarak seçilen halk masalları derlemesinde ve çevirisindeki özel isimler Van Coillie'nin (2014) görüşleri ışığında kullanılan stratejiler açısından karşılaştırılmış, çevirmeni bu stratejileri benimsemeye iten nedenler ve etkenler tartışılmıştır. Üretildikleri zaman dilimi bakımından birbirine oldukça uzak olan kaynak metin ve erek metin, İskoç toplumuna ve kültürüne ait sözcükler ve kavramlar barındırmaktadır. Bu nedenle, çevirmenin bu yazın eserinin çevirisinde İskoç kültürü ve toplumunun ürünleri olarak özel isimlerle ilgilendiği ve tercih ettiği çeviri stratejileriyle bir ulusal kimliğin de yansıtılmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Bu çalışmanın özel isimlerin çevirisiyle ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutması ümit edilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Aksoy, B. (2012). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Kitabevi. s.54
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel Serüven*, Çev. Mehmet Rifat, Sema Rifat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Baytar, İ. ve Dural, S. (2021). Çeviride özel isimler: Charles Dickens'ın A christmas Carol adlı eseri örneğinde özel isimlerin aktarımı üzerine bir inceleme. *Rumelide dil ve edebiyat araştırmaları dergisi*, 23, s. 999-1011.
- Davies, E. E., 2003. A Goblin or a Dirty Nose? *The translator: studies in intercultural communication*, 9 (1), pp.65-100.
- Diñçkan, Y. (2020). Yazın Çevirisi ve Kültür İlişkisi: Adı Aylin Romanının Türkçeden İngilizceye Çevirisinde Deyimlerin Aktarımı, E. Uluşahin, (Ed.), *Çeviriye kültürel bakış kitabı içinde.*, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler, s. 301-325.
- Ece, A. (2010). *Edebiyat çevirisinin ve çevirmenin izinde*. İstanbul: Sel Yayıncılık. s.7
- Göktürk, A. (2006). *Sözün ötesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s. 143
- Grierson, E.W. (1910). *The Scottish fairy book*. U.S.A., Philadelphia & New York J. B. Lippincott Company. [https://www.gutenberg.org/files/37532/37532-h/37532-h.htm]
- Grierson, E.W. (2021). *İskoç masalları*. (D. Işık, Çev.). İstanbul: Maya Kitap.
- Gutiérrez, Rodríguez, M. M. (2003). The problem of the translation of proper names in Harry Potter and the Lord of the Rings. *Es*, 25, 123-136.

- Hermans, T. (1988). On translating proper names, with reference to De Witte and Max Havelaar. In M. J. Wintle (Ed.), *Modern dutch studies. essays in honour of Professor Peter King on the occasion of his retirement* (pp. 11-24). London/Atlantic Highlands: The Athlone Press.
- Jaleniauskienė, E. & Čičelytė, V. (2009). The strategies for translating proper names in children's literature. *Studies About Languages*, 15, p. 31-42.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 11. Baskı. Ankara: 3A.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. New York: Prentice Hall.
- Nord, C. (2003). Proper names in translations for children: Alice in Wonderland as a case in point. *Meta*, 1(2), p.182-196.
- Oruç, Ş. & Çağır, S. (2020). Features of storytellers according to storytellers, *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 707-723.
- Shchurik, N. V. (2017). The Translation of Proper Names in Folklore, *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences* 4 (2017 10) 591-597. DOI: 10.17516/1997-1370-0068.
- Valentine, T., Brennen, T., Brédart, S. (2002). *The cognitive psychology of proper names: On the importance of being earnest*. London & New York: Routledge, p.4.
- Van Coillie, J. (2006). Character names in translation: A functional approach. In J. Van Coillie, & W. P. Verschueren (Eds.), *Children's literature in translation: Challenges and strategies* (pp. 123-139). Manchester & Kinderhook: St. Jerome Publishing.
- Van Coillie, J. (2014). "Character names in translation". *Children's literature in translation, challenges and strategies*. Eds.: J. Van Coillie and W. P. Verschueren. New York: Routledge, 123-139.
- Zarei, R. & Norouzi, S. (2014). Proper nouns in translation: Should they be translated? *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 3 (6). DOI:10.7575/aiac.ijalel.v.3n.6. p.155

